

gemeente
Het Hogeland

De staat van Het Hogeland

Versie 10
17 oktober 2018

De staat van Het Hogeland

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Economie en Werkgelegenheid	3
2.1 Ontwikkelingen	3
2.2 Inzet	5
3. Leefbaarheid en Voorzieningen	6
3.1 Ontwikkelingen	6
3.2 Inzet	7
4. Sociaal domein en Volksgezondheid	8
4.1 Ontwikkelingen	8
4.2 Inzet	9
5. Ruimtelijke ordening, Wonen en Duurzaamheid	11
5.1 Ontwikkelingen	11
5.2 Inzet	15
6. Aardbevingen	16
6.1 Ontwikkelingen	16
6.2 Inzet	18
7. Burger en Bestuur	19
7.1 Ontwikkelingen	19
7.2 Inzet	20
8. Bedrijfsvoering	21
8.1 Ontwikkelingen	21
8.2 Inzet	22

Bijlagen

1. Programma Kaderplan
2. Overzicht grote projecten
3. Overzicht opgaven IBP

1. Inleiding

In dit document beschrijven we op hoofdlijnen de ontwikkelingen, opgaven en uitdagingen binnen verscheidene beleidsdomeinen waarin de nieuwe gemeente Het Hogeland straks haar afwegingen heeft te maken. Het is een momentopname, een foto van wat de nieuwe Raad en het nieuwe College van B&W zullen aantreffen en wat hun agenda kan bepalen.

'De Staat van het Hogeland' sluit aan op de Visie 'Ruimte!' en is een werkdocument. We hopen met dit document bij te dragen aan een adequate overdracht naar het nieuwe bestuur en aan het waarborgen van de bestuurlijke continuïteit.

Leeswijzer

Voor de opbouw van dit document gebruiken we de beleidsdomeinen (programma's) en taakvelden uit de kadernota 2018 (als opmaat naar de programmabegroting) om zo de staat van het Hogeland te beschrijven. We baseren ons hierbij op wat er al ligt aan beleidsnota's, visies en verslagen. Daar waar nodig verwijzen we naar onderliggende stukken. Per beleidsdomein geven we enkele belangrijke ontwikkelingen aan (wat staat ons te wachten?) en laten we zien, hoe volgens ons de gemeentelijke inzet vorm en inhoud zou kunnen krijgen (wat staat ons te doen?). We merken op dat hierin andere keuzes mogelijk zijn.

Daarnaast hebben de gezamenlijke colleges op verschillende domeinen aan gegeven dat zij het nemen van (strategische) beleidsbeslissingen op dit moment niet opportuun vinden en deze daarom willen overlaten aan de nieuwe raad en het college van B&W. Dit hebben we ook meegenomen in 'De Staat van het Hogeland'. We sluiten af met een aantal bijlagen waarin specifieke informatie terug te vinden is, zoals een lijst met grote lopende projecten.

2. Economie en werkgelegenheid

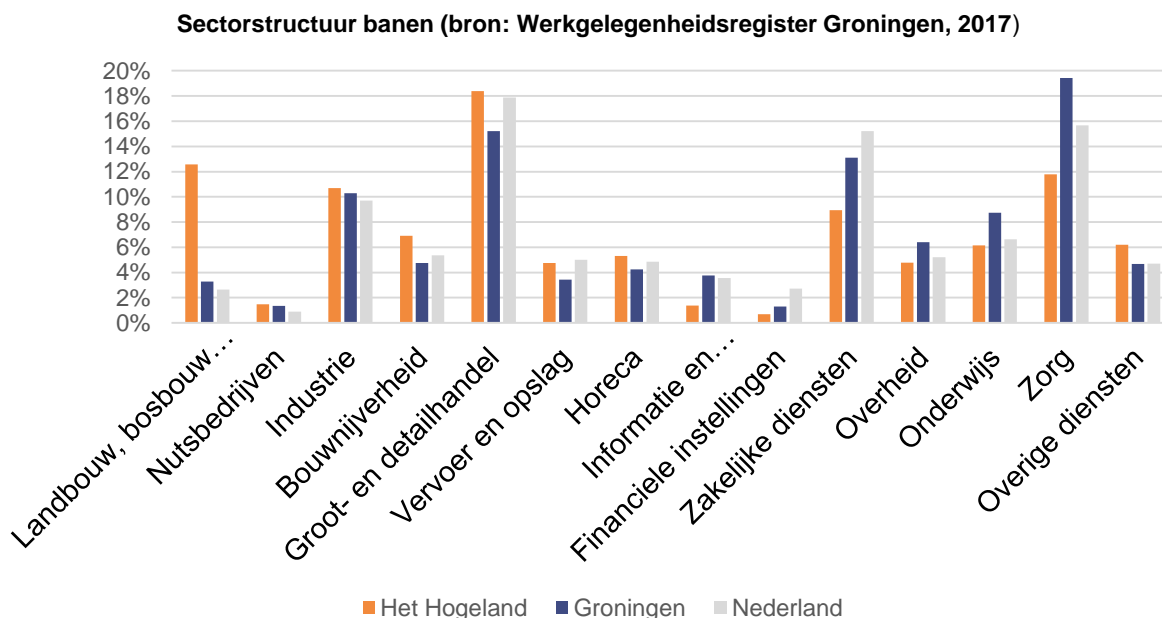
2.1 Ontwikkelingen

De nieuwe gemeente Het Hogeland is aan de ene kant een uitgestrekte plattelandsgemeente, gekenmerkt door de hoogwaardige landbouwgronden – en de daarbij horende Agro & Food-sector als economische motor. Hierbij kan gedacht worden aan de zuivelonderneming Friesland Campina in Bedum. Aan de andere kant wordt Het Hogeland gekenmerkt door de (haven gerelateerde) bedrijvigheid in de Eemshaven en de haven van Lauwersoog. De Waddenzee en het Lauwersmeer vormen daarnaast een belangrijke trekpleister en bieden volop kansen voor de toeristische en recreatieve sector.

Het totaal aantal banen in Het Hogeland ontwikkelde zich in de afgelopen periode in min of meer gelijke tred als de provinciale en landelijke gemiddelden. De gemeente Het Hogeland kende in 2017 een beroepsbevolking van ongeveer 25.000 personen. (Onder de potentiële beroepsbevolking worden alle mensen verstaan die, gekeken naar hun leeftijd, in aanmerking komen om te werken. In Nederland zijn dit alle inwoners tussen de 15 en 67 jaar.) Het werkloosheidspercentage ligt 4,6% lager dan gemiddeld in de provincie Groningen (6,2%) en Nederland (4,9%).

In december 2017 waren bij het UWV ongeveer 2.000 niet-werkende werkzoekenden in gemeente Het Hogeland bekend. Dat is 7,7% van de beroepsbevolking - lager dan gemiddeld in de provincie Groningen (9,0%), maar hoger dan gemiddeld in Nederland (6,8%). (Mensen die geen werk hebben, maar dat wel zouden willen, worden niet-werkende werkzoekenden (NWW'ers) genoemd.) In Het Hogeland zijn relatief veel jonge niet-werkende werkzoekenden: 10% is jonger dan 27 jaar, tegen 7% in de provincie en 5% landelijk. 42,5% is tussen de 27 en 50 jaar, en 47,5% is ouder dan 50 jaar. In 2017 daalde het aantal NWW'ers met ongeveer 20% gedaald. Deze daling blijft achter bij de provinciale en landelijke cijfers, respectievelijk -26% en -30%.

Het aantal personen met een bijstandsuitkering ligt onder de landelijke en provinciale gemiddelden. In Het Hogeland zijn 15.500 banen (2017) aanwezig. (Een baan is een invulling van meer dan 12 uur per week.)

De Eemshaven

De Eemshaven neemt een steeds meer beeldbepalende rol in Nederland in. Naast de opgebouwde, strategische positie op het gebied van energie en opslag blijft de haven in ontwikkeling en wordt er volop geïnvesteerd in de omschakeling naar duurzame vormen van energie. Daarnaast heeft de recente vestiging van het Google-datacenter een verdere impuls gegeven aan de doorontwikkeling van deze haven. Bovendien ontwikkelt de haven zich als logistieke hub voor de bouw en het onderhoud van windparken op zee. Gezien de strategische ligging van de Eemshaven ten opzichte van de concessiegebieden worden er de komende jaren nog veel activiteiten verwacht.

Waddenkust, Waddenzee en Lauwersmeer

De gemeente Het Hogeland strekt zich uit over de gehele noordkust van Groningen. Ze grenst hierbij direct aan het UNESCO Werelderfgoed Waddenzee. Dit biedt grote kansen voor toerisme en recreatie. Maar, we zijn ook medeverantwoordelijk voor het behoud van het erfgoed. De aanwezigheid van de Waddenzee maakt dat de toeristische sector (in potentie) een belangrijke economische pijler vormt voor Het Hogeland. Het nieuw te bouwen Wadden werelderfgoed centrum in Lauwersoog laat de toeristische ambitie van Het Hogeland zien. Ook kan gedacht worden aan het Nationaalpark Lauwersmeer als belangrijke trekpleister van het Lauwersmeergebied.

Landbouw

De landbouw is een belangrijke opgave binnen het interbestuurlijk programma (IBP) van het Rijk. De intensieve landbouw staat steeds meer onder druk vanwege de milieueffecten en de roep om een duurzamere organisatie van de productie wordt steeds groter. In Het Hogeland is de landbouw een belangrijke economische activiteit.

Een andere vorm van landbouw kan voor ons gebied op termijn grote gevolgen hebben voor de agrarische ondernemers, maar ook voor de huidige ruimtelijke kwaliteit. Als gemeente moeten we bepalen in hoeverre we de overgang naar een meer duurzame landbouw willen faciliteren en hoe we dit ruimtelijk gezien willen uitwerken. Er liggen kansen in vernieuwing van de landbouw in relatie tot energie, chemie en grondstoffen. Dit sluit ook aan bij de wens om onze energie- en grondstoffenvoorziening verder te vergroenen.

2.2. Inzet

De inzet is:

- Op basis van de sterkte- en zwakteanalyse voor Het Hogeland moeten er een aantal integrale opgaven geformuleerd worden, waar de gemeente de komende tijd samen met andere partijen aan kan werken. De (deel)opgaven om de bevolkingsvolgende en verzorgende economie op peil te houden bij een afnemende beroepsbevolking en een toenemende vraag zijn:
  - b) Voldoende gekwalificeerd personeel
  - c) Op peil houden van leefbaarheid
  - d) Ondernemerschap, stimuleren van micro-ondernemingen
- Behoud van werkgelegenheid en doorontwikkeling van de concurrentiepositie:
  - a) Het bevorderen van een innovatieve landbouwsector waardoor ook verbindingen met andere sectoren mogelijk worden.
  - b) Inspelen op kansen in de toeristische en recreatieve sector.
  - c) Inspelen op kansen voor de haven van Lauwersoog (visserij, garnalenverwerking, recreatie en toerisme).
  - d) De Eemshaven (energietransitie, energieopslag, groene grondstoffen, data-warehousing, logistiek).
- Blijven investeren in de digitale bereikbaarheid (snel internet)
- Investeren in de fysieke bereikbaarheid van dorpen, haven- en bedrijventerreinen door te blijven inzetten op het wegennet (onder meer de N33, de N46 en oost-westverbindingen dwars door de gemeente).
- Onderzoek naar vraag en aanbod van bedrijventerreinen om aan de lokale uitbreidingsvraag kleinschalig ruimte te geven.
- De inzet op de detailhandel richten op voorzieningsverspreiding en het tegengaan van leegstand in gezamenlijkheid met marktpartijen en bedrijvenverenigingen. Daarbij kunnen de gemeente en de Provincie een ondersteunende rol spelen.

3. Leefbaarheid en Voorzieningen

3.1 Ontwikkelingen

Demografie

Demografisch gezien zijn en komen er minder kinderen en jongeren, minder gezinnen, meer kleine huishoudens en meer ouderen. In combinatie met migratie leidt dat tot krimp in inwoneraantallen, maar nog niet overal tot krimp in het aantal huishoudens.

De basis voor de huidige demografische krimp is decennia geleden al gelegd en is het gevolg van structurele veranderingen in de economie (vertrek van werkgevers uit de regio en daarmee ook bewoners) en in de maatschappij (schaalvergroting, trek naar grote steden).

Vanaf 2025 versnelt de krimp bovendien door oplopende sterfte onder de babyboomgeneratie. Het tempo waarin de krimp optreedt, verschilt per dorp; in dorpen met veel voorzieningen zal de krimp gemiddeld genomen later beginnen en/of minder sterk zijn. Deze ontwikkelingen hebben in de nieuwe gemeente gevolgen voor de woningbouw, het gebruik van voorzieningen, scholen en zorg, maar ook voor inkomsten. De uitdaging is om een leefbare omgeving te behouden en te versterken, zodat wonen en werken in dit gebied aantrekkelijk blijft. Een afname van de bevolking betekent ook een afname van de beroepsbevolking. Daarnaast betekent een aantrekkende werkgelegenheid ook dat de kans bestaat dat er arbeid van buiten Het Hogeland komt om werkzaamheden in te vullen (zie ook het onderdeel 'wonen' en 'Inzet' in hoofdstuk 5).

Sport

Wij vinden een beweegvriendelijke omgeving en een beweeginfrastructuur van groot belang. Gemeenten hebben te maken met een vergrijzende bevolking, kleiner wordende huishoudens, vereenzaming en oplopende kosten in de (gezondheids)zorg. Sport en bewegen dragen ertoe bij dat ouderen langer gezond blijven en in contact kunnen komen met anderen. We vinden het belangrijk dat er een verdere ontwikkeling op gang komt in sportstimulering en dat inwoners worden aangezet tot een actieve beweeg- en leefstijl. Sport en bewegen kunnen bovendien als flankerend beleid worden ingezet bij andere

beleidsterreinen, waaronder het streven naar een afname van de sociaaleconomische verschillen en het terugdringen van de verslavingsproblematiek.

Cultuur

We beschouwen cultuur op artistieke, kunsthistorische en inhoudelijke gronden als een beleidsterrein. Cultuur omvat kunstbeoefening door professionals en amateurs, materieel en immaterieel erfgoed, musea en bibliotheken. Het is belangrijk om een duidelijke visie op Cultuur te ontwikkelen en vast te stellen. Een visie en beleid ontwikkelen vraagt om een nauwe samenwerking met de Provincie Groningen, culturele steuninstellingen en de samenleving. We vinden het van belang dat, net als bij het sportbeleid, het cultuurbeleid flankerend aan andere beleidsterreinen wordt ingezet, zoals bij

Participatie, Jeugd, Toerisme en Zorg- en leefbaarheidsvraagstukken. Cultuur is vaak het cement voor leefbaarheid. Door middel van culturele uitingen blijft het verhaal van Het Hogeland levend. Dat heeft het samenwerkende veld van cultuurbecoerders ook vastgesteld en vastgelegd in het Manifest 'Een Leven Lang Cultuur'. Daarnaast is het essentieel om een adviesorgaan in te stellen van personen uit het culturele veld (een Culturele Raad), dat adviseert op inhoudelijke en artistieke aspecten.

Vroeg- en voorschoolse voorzieningen

De ontwikkeling van kinderen op jonge leeftijd is van grote invloed op hun verdere leven. Om kinderen gelijke kansen op een goede start in het onderwijs - en daarmee in hun leven en in de maatschappij - te geven is het belangrijk om op jonge leeftijd (tussen 0 en 6 jaar) in te zetten op deze ontwikkeling. Daarom blijven we inzetten op voor- en voorschoolse educatie (VVE) en het bieden van de mogelijkheid aan alle peuters om een voorschoolse voorziening te bezoeken.

3.2 Inzet

De inzet is:

- In samenspel met dorpen en maatschappelijke partners gezamenlijke gebiedsagenda's ontwerpen.
- De demografische ontwikkelingen hebben gevolgen voor de woningmarkt, maar ook voor de daaraan gebonden detailhandel. Het MKB trekt steeds meer weg uit de kleinere kernen en centreert zich in de regionale centra. Binnen de bestaande gemeenten is al ingezet op het verder ontwikkelen van de regionale centra. Deze ontwikkelingen zijn van groot belang voor de leefbaarheid in de gehele gemeente.
- Inzetten op een beweegvriendelijke openbare ruimte en stimulering van sport voor alle leeftijden en doelgroepen, gericht op een afname van sociaaleconomische verschillen en het terugdringen van de verslavingsproblematiek.
- Het doorontwikkelen van de visie op geïntegreerde kindcentra, waarin de aansluiting voor zorg bij onderwijs een belangrijk aandachtspunt is.
- Een impuls geven aan de kwaliteit van de VVE door het ontwikkelen van een kwaliteitskader.
- Veranderingen binnen het bibliotheekwerk raken het sociaal domein en de samenleving en dat betekent een verschuiving uit de culturele hoek naar de sociale hoek. Hierdoor veranderen de dienstverlening en de functie van de bibliotheek. Dit vraagt om een andere vorm van huisvesting en financiering.
- Sinds 14 juli 2016 is in Nederland het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap van kracht. Centraal in dit verdrag staat het bevorderen van inclusie en participatie van mensen met een handicap, met als doel een inclusieve samenleving waarin iedereen kan meedoen. De eerdere plannen met betrekking tot de lokale implementatie binnen Het Hogeland moeten verder worden uitgewerkt.

4. Sociaal domein en volksgezondheid

4.1 Ontwikkelingen

Op grond van verschillende wetten zoals de Wmo, de jeugdwet en de participatiewet is de lokale overheid verantwoordelijk voor de zorg voor haar inwoners. De nieuwe gemeente Het Hogeland wil passende zorg bieden waar dat nodig is. Daarbij wordt gestreefd naar een hoge kwaliteit van zorg: zorg dicht bij de inwoners door een brede integrale aanpak met logische verbindingen met beleidsvelden buiten het sociaal domein.

Financiële tekorten

De afgelopen jaren zijn er bij gemeenten (grote) tekorten in het sociaal domein ontstaan. Landelijk wordt er een fonds gevormd voor gemeenten die worden geconfronteerd met een stapeling van tekorten in het sociaal domein. Deze financiële tekorten vragen om een nadere analyse van de budgetten. Daarom wordt per decentralisatie opgave/ opgave binnen het sociaal domein (jeugdwet, participatiewet en Wmo) gekeken op welke manier en onder welke voorwaarden financiële middelen worden verstrekt (vanuit het Rijk en andere financieringsbronnen) aan de gemeente voor het uitvoeren van het bijbehorende, wettelijke takenpakket. Ook de eigen financiering wordt in beeld gebracht. Op deze manier wordt inzichtelijk wat wettelijke en niet wettelijke taken en ambities zijn.

Participatie en werkmaatschappij

Werkplein Ability wordt als werkmaatschappij onderdeel van de nieuwe organisatie van de gemeente Het Hogeland. De werkmaatschappij is (en blijft) verantwoordelijk voor de uitvoering van de participatiewet.

Voor het eerst sinds jaren was er in 2017 een kleine daling van de bijstandsuitkeringen in de BMW-gemeenten te zien. De samenstelling van de bijstand wijzigde wel: de doelgroep die meer begeleiding en ondersteuning nodig heeft, groeit. De inzet van de loonkostensubsidie heeft in 2017 landelijk een grote vlucht genomen en ook voor de BMW-gemeente neemt dit aantal toe. De nieuwe gemeente moet voldoen aan de 'Wet Banenafspraken en quotum arbeidsbeperkten' om extra (afspraken)banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Inmiddels heeft het kabinet Rutte III het plan om de loonkostensubsidie te vervangen door loonkostendispensatie, ingetrokken. Er was landelijk veel weerstand tegen deze plannen. Het Sociaal en Cultureel Planbureau evalueert in 2018 en in 2019 de werking van de Participatiewet.

Werkplein Ability werkt samen met Werk In Zicht, de arbeidsmarktregio voor Groningen en Noord Drenthe, met onderwijsinstellingen, de gemeenten, het UWV en SW-bedrijven. Samen geven zij vorm aan de realisatie van een gezamenlijke werkgeversdienstverlening en een meer inclusieve arbeidsmarkt. Een voorbeeld daarvan is het 1.000-banenplan. Dit heeft tot doel om tot 2021 in het aardbevingsgebied in Groningen 1.000 extra banen te creëren, door werkzoekenden in deze regio op te leiden voor de bouw, techniek en andere kansrijke beroepen. Werkplein Ability heeft ook het project Noorderhuizen ontwikkeld, waarbij langdurig werkzoekenden worden bijgeschoold om in deze kansrijke beroepen aan de slag te gaan. De aansluiting van het onderwijs en de arbeidsmarkt is daarbij cruciaal. Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van het wijkleerbedrijf in Winsum.

Een belangrijke ontwikkeling binnen de arbeidsmarktregio is dat er tot 2021 geen extra geld meer komt vanuit het Europees Sociaal Fonds (ESF) voor de begeleiding van werkzoekenden naar werk.

Zorgbeleid

Het uitgangspunt van het zorgbeleid van de gemeente Het Hogeland is dat mensen langer thuis blijven wonen. Maar dit is niet altijd mogelijk, bijvoorbeeld voor ernstig dementerenden en zware psychiatrische patiënten. Ondanks dat dit soms wel nodig is, kunnen deze mensen (als gevolg van de afname van bedden en een strenger opnamebeleid) soms niet terecht in verpleegzorg of specialistische GGZ. Deze ontwikkeling is van betekenis voor onze gemeentelijke voorzieningen (ook in relatie tot onze zorgplicht en onze verantwoordelijkheid op het gebied van bijvoorbeeld openbare orde).

Neveneffecten van ambulantisering zijn bijvoorbeeld een toename van personen met verward gedrag en OGGz-problematiek. Goede afspraken met zorgverzekeraars en samenwerking met behandelaren in het sociaal domein zijn van belang. We staan voor de uitdaging (dilemma) om in een uitgestrekt gebied met weinig GGz-voorzieningen toch veel mensen met psychische en verslavingsproblematiek goed te bedienen met alle gevolgen van dien: scheiding, werkloosheid, gezondheidsproblemen, eenzaamheid, etc. In het verlengde hiervan proberen we zorgaanbieders te 'verleiden' om in ons gebied hun expertise te brengen.

Wmo basisondersteuning

Na de decentralisaties in het Sociaal Domein heeft het versterken van de basisondersteuning meer aandacht gekregen. De problematiek en de sociale structuur verschillen echter sterk per dorp. De gevolgen van de aardbevingsproblematiek en de sociale cq. financiële problematiek zijn hier voorbeelden van. Dit vraagt om zowel een verdere investering als om meer initiatief en regie vanuit de gemeente om, samen met samenwerkingspartners, de basisondersteuning gebieds- en doelgroepgericht te versterken.

4.2 Inzet

De inzet is:

- **Financiële tekorten:** het terugbrengen van financiële tekorten d.m.v. transformatie.
- **Participatie en werkmaatschappij**
  - a) Het inzichtelijk maken van de financiële ontwikkelingen nu de Participatiewet op 1 januari 2015 de toegang tot de Sociale Werkvoorziening (SW) heeft afgesloten. (Er stromen geen nieuwe mensen meer in; er stromen alleen maar medewerkers uit. Daardoor komt er minder

SW-subsidie binnen Bovendien vindt er een efficiencykorting plaats van € 500,- per SW-medewerker. Het tekort op het WSW-budget loopt daardoor de komende jaren op. Na 2021 komt de subsidiedaling tot stilstand.)

- b) In het kader van de inclusieve organisatie wordt er gewerkt aan diversiteitsbeleid in de werving en selectie; het zo toegankelijk mogelijk maken van onze openbare gebouwen, onze websites en de openbare ruimte.
- c) Het aantal afspraakbanen binnen de eigen organisatie en voor de realisatie van de taakstelling voor Beschut Werk kan toenemen (inclusief werkgeverschap). In financiële zin is hier al rekening mee gehouden.

▪ **Zorgbeleid**

- a) Zorg voor het beschikbaar blijven van (zorg)voorzieningen, specialistische hulp en kennis en het verbeteren van het vestigingsklimaat voor 1^e lijns-zorgverleners.
- b) Betere ketensamenwerking, preventiemaatregelen en innovatieve alternatieven om (zware) zorg te voorkomen en te verminderen.
- c) Het bevorderen van gezond oud worden (aandacht voor dementie (prognose toename dementie), eenzaamheid en levensloopbestendig woningaanbod).
- d) Mantelzorg faciliteren en stimuleren. (De prognose is dat het aantal mantelzorgers per zorgvrager zal afnemen, waardoor er een toename kan zijn van eenzame mensen, verwaarlozing en spoedopnames).
- e) Het uitwerken van pilots gericht op duurzame ondersteuning van kwetsbare burgers. (In het regeerakkoord zijn voor deze kabinetsperiode een aantal aandachtspunten afgesproken, zoals zorginnovatie, eenzaamheid onder ouderen, E-health toepassingen en domotica, waardoor langer, veilig thuiswonen mogelijk wordt).
- f) In het rapport taskforce jeugdhulp staan maatregelen beschreven om grip te krijgen op de kosten van de jeugdzorg (vermindering van uitgaven met garantie voor behoud kwaliteit van zorg). Hiervoor zullen richtinggevende politieke keuzes gemaakt moeten worden.
- g) Gebiedsgericht werken, waarbij de aanpak en inzet gericht zijn op een dorp en gebied (Goed zicht krijgen op wat er speelt in de dorpen en waar de (zorg)behoefte ligt is hierbij van belang).
- h) Het stimuleren, waarderen en benutten van initiatieven van inwoners voor een sterke samenleving waarin mensen elkaar helpen (Concreet voorbeeld: initiatief in Bedum om een Multifunctioneel Centrum op te richten in samenwerking met SV Bedum).
- i) Harmonisatie/heroverweging uitvoering schuldhulpverlening. De gemeente Eemsmond neemt deel aan de GR Volkskredietbank Appingedam (VKB) en de BMW-gemeenten kopen de trajecten schuldhulpverlening los in bij de Groningse Kredietbank (GKB).
- j) Het ontwikkelen van een nieuw minimabeleid voor Het Hogeland.
- k) Kaders bepalen op basis van de uitkomsten en aanbevelingen van het onderzoek van de Rekenkamercommissie Het Hogeland naar de vraag of en op welke wijze de gemeenteraad het Participatiebeleid ten aanzien van Werkplein Ability effectief kan sturen.

- **Wmo basisondersteuning:** regie en samenwerken met ketenpartners ter bevordering van de versterking van gebieds- en doelgroepgericht werken.

5. Ruimtelijke ordening, wonen en duurzaamheid

5.1 Ontwikkelingen

In 2019 krijgt de implementatie van de Omgevingswet verder vorm. Vanuit de nieuwe omgevingswet moeten alle gemeenten een omgevingsvisie vaststellen. Deze omgevingsvisie moet de drager worden van al het bestaande, maar vooral ook van het nieuwe beleid van onze gemeente Het Hogeland in het ruimtelijk domein. Feitelijk hangen alle initiatieven voor het opstellen van beleid op de sectorale terreinen als een soort kapstok onder de omgevingsvisie en moet deze visie al deze terreinen integreren tot een eenduidig beleid voor onze ruimtelijke, fysieke leefomgeving. Het definiëren van de ruimtelijke

kwaliteit in al haar facetten is hierbij van groot belang. Dit betekent concreet dat er op termijn geen losse visies op het gebied van bijvoorbeeld verkeer, erfgoed, ruimtelijke ordening, leefbaarheid, duurzaamheid, economie, wonen, etc. komen. De omgevingsvisie wordt het kader voor integrale afwegingen.

De omgevingsvisie is een enorme opgave, die in omvang vergelijkbaar is met de decentralisatie van het sociaal domein. Hoewel de omgevingsvisie een ruimtelijk instrument is, is de invulling ervan geen ruimtelijke exercitie maar een brede, gemeentelijke visie op de leefomgeving. Dit betekent niet alleen de integratie van beleidsterreinen (ruimtelijk, economisch en sociaal) maar ook en vooral een omslag in denken en werken.

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Vanuit het Rijk wordt er in het licht van de omgevingswet gewerkt aan tien strategische opgaven, die uitgewerkt worden in de nationale omgevingsvisie. Deze opgaven zijn inmiddels gepresenteerd aan de Tweede Kamer. De uitwerking van de strategische opgaven is programmatisch uitgerold in een Interbestuurlijk Programma (IBP). Voor dit programma is er vanuit het Rijk € 1,4 miljard beschikbaar (zie ook hoofdstuk 7 Burger en bestuur). Voor het ruimtelijk domein zijn er vier strategieën van belang:

- 1) Samen aan de slag voor het klimaat (CO₂-reductie, aardgasvrij bouwen, rekening houden met klimaatverandering).
- 2) Toekomstbestendig wonen (sloop en transitie woningvoorraad, bestrijding leegstand).
- 3) De regionale economie als versneller (vanuit regionale omstandigheden werken aan ambities).
- 4) Naar een vitaal platteland (duurzame landbouw zonder ongewenste risico's voor boeren, burgers en milieu).

Deze thema's zullen naar verwachting een grote impact hebben op ons grondgebied en de wijze waarop we hier mee om gaan. Het is daarom essentieel dat we aan de voorkant meedoen bij de uitwerking van deze thema's en daarbij een eigen visie ontwikkelen op de verschillende strategieën. Hiervoor zullen we de nodige personele inzet beschikbaar moeten hebben en op korte termijn keuzes moeten maken over beschikbare budgetten.

De huidige structuurvisie voor de Waddenzee (*PKB Waddenzee*) loopt in 2018 ten einde. Er wordt gewerkt aan een nieuwe structuurvisie. Deze structuurvisie wordt integraal onderdeel van de NOVI en zal naast een wettelijk deel ook een ontwikkelparagraaf bevatten. Deze ontwikkelparagraaf wordt de 'gebiedsagenda' genoemd. Deze gebiedsagenda wordt vormvrij (geen juridische verankering), maar bindt wel alle stakeholders in het Waddengebied via de gemaakte afspraken aan ontwikkelrichtingen voor de toekomst. Het is van groot belang om hier bestuurlijk en ambtelijk bij aangehaakt te zijn en er voor te zorgen dat onze huidige projecten in dit gebied (Waddenzee werelderfgoedcentrum, spoelzee Noorpolderzijl, het baggeren van Westgat, de vaargeul tussen de Noordzee en de haven van Lauwersoog) hier een plek in krijgen en dat toekomstig gewenste ontwikkelingen mogelijk blijven.

Wonen

De gemeente Het Hogeland heeft te maken met allerlei ontwikkelingen in de bevolkingsopbouw (zoals vergrijzing, vergroening en krimp) die invloed hebben op de woonomgeving en de leefbaarheid. Deze problematiek is niet nieuw en er zijn al allerlei initiatieven waarin een visie op de toekomst is ontwikkeld, bijvoorbeeld het Woon- en Leefbaarheidsplan. Er zijn acties ingezet om hier invulling aan te geven. Gezien de verschillen tussen de gemeenten onderling is het te overwegen om een nieuwe 'woonvisie' voor het Hogeland te ontwikkelen. Zo'n nieuwe visie kan ruimte bieden aan meer innovatieve ontwikkelingen in de woningmarkt. De uitwerking van het plan voor 'tiny houses' zou hierin als pilot kunnen draaien en invulling kunnen geven aan huidige woonwensen; het gasloos bouwen en het behoud van jongeren in ons gebied. Ook een proef met vergunningvrij bouwen is een optie die nader uitgewerkt kan worden.

Energietransitie

De Klimaatwet, duurzaamheid en de energietransitie zijn thema's die vertaald worden naar een Regionale Energiestrategie en een duurzaamheidsprogramma. Het Hogeland is een belangrijke speler op het gebied van deze thema's. Die thema's zijn nog volop in ontwikkeling, wat vraagt om pionieren en vooruitlopen. Gezien onze ligging aan de Waddenzee, de energieproductie in onze gemeente en de wens om zo snel mogelijk afscheid te nemen van aardgas maakt ons gebied een ideale plek voor innovatie en proeftuinen. Hierbij vinden we aansluiting bij de bestuurlijke ambities om hier een voortrekkersrol in te vervullen en op te eisen.

De kansen die de energietransitie biedt voor de werkgelegenheid zijn groot. Dit kan worden gestimuleerd door de opzet van revoluerende fondsen die:

- Verplichte asbestsanering en het plaatsen van zonnepanelen (ook vaak PV-panelen genoemd) op daken kunnen stimuleren.
- De energiearmoede (uitholling van het besteedbare inkomen door hoge of stijgende energieprijzen) kan terugdringen.
- Prestatieafspraken in het Woon- & Leefbaarheidsplan kunnen ondersteunen.

- Kunnen initiëren dat wijken en dorpen aardgasloos worden.
- Bijdragen aan de realisatie van de verduurzaming van het maatschappelijke vastgoed.
- Onze lokale (energie-)coöperaties faciliteren en ondersteunen in een actieve participatie.

De energietransitie is een integraal onderdeel van Het Hogeland en raakt diverse sectoren. Met een integrale aanpak kunnen we invulling geven aan het (nationaal) Energieakkoord en bovendien de gewenste koploperspositie pakken.

Grondstoffenbeleid

Met de invoering van de Klimaatwet is de circulaire economie een belangrijke pijler voor de toekomst geworden. Afval moet nog meer worden gezien als grondstof en zoveel mogelijk worden gerecycled. Dit vraagt om harmonisatie van ons huidige grondstoffenbeleid en daarmee ook van de wijze van inzameling van onze grondstoffen (afvalinzameling). Op 1 januari 2019 blijven we vooralsnog op dezelfde wijze inzamelen als voorheen, maar uiterlijk 2021 moet Het Hogeland het dilemma van de geconstateerde beleids- en uitvoeringsdiversiteit van het inzamelen, verwerken en bekostigen van alle afvalstromen harmoniseren. Daarin moeten politieke afwegingen worden gemaakt: zowel op ecologisch als op economisch en sociaal gebied én qua differentiatie van tarieven (diftar) en het al of niet samenwerken met de diverse huidige betrokken partijen.

De klimaatwet vraagt daarnaast ook om het maken van keuzes ten aanzien van de opwekking van duurzame energie en het bijbehorende ruimtebeslag (zonneparken, windmolens etc). Daarnaast moet er nagedacht worden over de impact van het leven zonder gas en hoe dit geïntegreerd kan worden in wijk- en dorpsvernieuwing.

Infrastructuur

Voor het thema infrastructuur moet er een grote harmonisatieslag plaatsvinden voor issues als verkeer, beheer en onderhoud, riolering, groenvoorziening, etc. De integratie van deze thema's binnen de omgevingsvisie maakt het nodig om keuzes te maken over de wijze van harmonisatie - zo wordt voorkomen dat er zaken langs elkaar heen lopen.

Voor het thema verkeer en mobiliteit is er van rijkswege een strategisch plan 'Verkeersveiligheid' vastgesteld, waarin maatregelen worden aangekondigd om de hoeveelheid ongevallen sterk te verminderen. De doelstelling om te streven naar 0 verkeersdoden per jaar zal veel van gemeenten vragen. Om invulling te geven aan maatregelen voor Het Hogeland moet er nagedacht worden over een gemeentelijk verkeersveiligheidsplan.

Het beheer en het onderhoud van de openbare ruimte is een belangrijke pijler onder de leefbaarheid in onze dorpen. Het niveau van onderhoud heeft echter een prijs en er zal bij de harmonisatie van het beleid nagedacht moeten worden over het gewenste onderhoudsniveau. De invoering van Integraal

Beheer van de Openbare Ruimte (IBOR) is een werkwijze die optimaal gebruik maakt van mens en middelen. De invoering hiervan vraagt investeringen op het gebied van ICT en informatiesystemen, maar bewerkstelligt wel een efficiënte en effectieve wijze van beheer en onderhoud. De harmonisatie van de operationele uitgangspunten van de vier gemeenten op het gebied van beheer en onderhoud is een goed moment om IBOR te introduceren.

Leefbaarheid is vaak te relateren aan de mate van bereikbaarheid van een gebied. Voor onze gemeente, toch deels in de periferie, is het van groot belang dat de bereikbaarheid en de daaraan gerelateerde mobiliteit gewaarborgd en zoveel mogelijk verbeterd wordt. Hierbij moet continu richting de nationale en provinciale politiek worden ingezet op een robuust OV-netwerk en een fijnmazig netwerk voor het wegverkeer.

Waterveiligheid

Om ons te beschermen tegen overstromingen en wateroverlast wordt er landelijk gewerkt met het deltaprogramma. Dit programma omvat verschillende deelplannen, waarbij de focus vooral ligt op de grote wateren (IJsselmeer, Waddenzee). Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPR) is breder opgezet en voorziet in een integrale aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingen. Deze aanpak begint bij het uitvoeren van een stresstest, die alle gemeenten en waterschappen uiterlijk in 2019 moeten hebben uitgevoerd. Maatregelen die hier uit voortkomen, kunnen effect hebben op de wijze waarop we nu naar ruimtelijke kwaliteit kijken.

Grondbeleid

Het grondbeleid voor de nieuwe gemeente Het Hogeland wordt na 1 januari 2019 herijkt. Grondbeleid is geen doel op zich, maar een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van volkshuisvesting, lokale economie, natuur en landschap, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen te realiseren. De nog op te stellen nota 'Grondbeleid' schept dan het kader voor de manier waarop de gemeente haar rol (actief, passief, facilitair of situationeel), haar ontwikkelstrategie en kostenverdeling bij initiatieven bepaalt. Daarnaast biedt de nota een richtlijn voor de manier waarop de gemeente haar instrumenten inzet om haar doelstellingen te realiseren. De hoofddoelstellingen die de onderlinge gemeenten hierbij nu hanteren, verschillen niet zoveel van elkaar. Verwacht mag worden dat ook Het Hogeland voor wat betreft het onderdeel grondzaken inzet op het behalen van de onderstaande doelen:

- Het bevorderen en tijdig mogelijk maken van het gewenste ruimtegebruik.
- Het bevorderen van de gewenste ruimtelijke kwaliteit binnen ontwikkelingsplannen.
- Het stimuleren van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten, eigenaren en gemeente.
- Risicobeheersing (financieel en juridisch) van ruimtelijke ontwikkelingen.
- Het streven naar een marktconform financieel resultaat.

Vastgoed

Bij het onderdeel vastgoed voorzien wij een aantal lastige keuzes rond de harmonisatie van de vastgoedportefeuille. De vier BMW-gemeenten zijn in het verleden heel verschillend omgegaan met de ondersteuning die zij aan bijvoorbeeld sportverenigingen en dorpshuizen boden. Dit heeft er onder andere toe geleid dat in een aantal gemeenten de gemeente zelf eigenaar is van sportkantines en dorpshuizen. De gemeente is daarmee ook verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van deze panden. In andere gemeenten is dit losgelaten en ligt het eigendom en beheer en onderhoud bij de verenigingen zelf.

5.2 Inzet

De inzet is:

- Het opstellen van een omgevingsvisie voor de gemeente. Het is van groot belang dat onze inwoners/gebruikers goed worden betrokken. De wijze van participatie wordt voorafgaand aan het opstellen van de visie door de gemeenteraad vastgesteld.
- Het is wettelijk verplicht dat woningcorporaties een bod op de woonvisie (2019) uit brengen. Alle biedingen van corporaties die in Het Hogeland werkzaam zijn, moeten de komende tijd worden gewogen en beoordeeld.
- Gezien de demografische ontwikkelingen, krimp door migratie en verschillen in de oorspronkelijke gemeenten van Het Hogeland is het wenselijk om een nieuwe 'woonvisie' en een gedifferentieerd woonbeleid te ontwikkelen. De uitdaging is om op maat strategische keuzes te maken, die recht doen aan de eigenheid van het gebied en de dorpen. Een nieuwe woonvisie biedt ruimte aan innovatieve ontwikkelingen in de woningmarkt.
- Monitoring van demografie, woningmarkt en leefbaarheid op dorpsniveau.
- Beschikbare instrumenten in het woonbeleid zijn bijvoorbeeld:
  - a. De blijvers- en startersleningen./
  - b. Afspraken met woningcorporaties over transformatie (levensloopgeschied en energiezuinig).
  - c. Keuzes qua in uitbreiding of inkrimping van plancapaciteit.
  - d. Herstructurering van wijken, al dan niet in relatie tot het gaswinningsdossier.
  - e. De aanpak van leegstand.
- Aandacht voor de verplichting tot gasloos bouwen en een eventuele garantieregeling voor woningeigenaren.
- Het opstellen van een gemeentelijk verkeerveiligheidsplan.
- Het ontwikkelen van energietransitie-beleid voor Het Hogeland, waarin naast zonne-energie ook andere vormen van duurzame energieopwekking meegenomen worden. Op dit moment ontplooiën inwoners en marktpartijen initiatieven om zonneparken op de grond te realiseren. De invulling van een zoekgebied voor commerciële, coöperatieve, grootschalige zonneparken vereist een zorgvuldige en gedegen analyse.
- Om invulling te geven aan de doelstelling voor de circulaire economie (en een keuze voor de wijze van afvalinzameling) is harmonisatie noodzakelijk binnen de afvaldriehoek (kosten, milieu, service). Dit harmoniseringsproces start vanaf 1 januari 2019.
- Het opstellen van nieuw grondbeleid om invulling te geven aan ruimtelijke doelstellingen.
- Het opstellen van een plan voor harmonisatie van de vastgoedportefeuille.
- Een stresstest uitvoeren in het kader van waterveiligheid.

Afval scheiden is goud!

Afval scheiden is goud!

6. Aardbevingen

6.1 Ontwikkelingen

In de gemeente Het Hogeland hebben de gevolgen van de gaswinning, de aardbevingen en bodemdaling een grote impact op een breed scala aan onderwerpen. We zien schadegevallen door het gehele gebied, zowel aan gebouwen als aan infrastructuur. Tegelijkertijd zien we ook dat een groot aantal van onze inwoners kampt met gezondheidsklachten, veroorzaakt door de onzekerheden die de (gevolgen van) aardgaswinning en aardbevingen met zich meebrengen.

Versterking/transitie woningen

Voor een aantal dorpen (voornamelijk in het grondgebied van de gemeente Eemsmond, namelijk Uithuizen, Uithuizermeeden, Zandweer en Kantens) is er op dit moment nog sprake van een versterkingsopgave. Het terugdringen van de gaswinning naar 0 in het jaar 2030 is van invloed op de feitelijke versterkingsopgave. Het is mogelijk dat er in de komende tijd een verschuiving plaatsvindt naar andere dorpen binnen onze gemeente of dat de versterkingsopgave in haar omvang kleiner wordt.

Versterking/transitie scholen

In Bedum en Eemsmond bestaat een scholenprogramma voor het aardbevings- en toekomstbestendig maken van de schoolgebouwen. Het programma in Bedum is al volop in uitvoering. Het gaat hierbij om vier basisscholen in Bedum en een in Zuidwolde. De eerste twee scholen zijn inmiddels al opgeleverd. In Eemsmond is de feitelijke uitvoering begin 2018 gestart. Voor een aantal locaties worden nog gesprekken gevoerd tussen de NAM, de schoolbesturen en de gemeente om te kijken of er sprake kan zijn van nieuwbouw in plaats van bouwkundig versterken. Dit resulteert naar alle waarschijnlijkheid in de bouw van drie nieuwe scholen in Roodeschool, Warffum en Usquert.

Nadere uitwerking en planvorming hebben als risico in zich dat zij onderdeel worden van verdere onderhandeling en dat er dus een wijziging in de opzet en vertraging in de uitvoering optreedt, mede als gevolg van de gewijzigde inzichten over de versterkingsopgave.

Versterking/transitie zorgvoorzieningen en zorggebouwen

In augustus 2018 stelde de stuurgroep Zorg een toekomstvisie op de zorginfrastructuur in de aardbevingsregio vast: alle zorggebouwen worden aardbevingsbestendig en levensloopbestendig gemaakt. De benodigde zorg wordt zoveel mogelijk thuis geleverd, in de eigen omgeving. Als dit niet meer thuis kan, kunnen inwoners terecht in (kleinschalige) vormen van een beschermde woonomgeving. Dergelijke omgevingen liggen verspreid in de regio, in dorpen waar ook andere voorzieningen beschikbaar zijn. De bewoners maken gebruik van de reguliere en multifunctionele ontmoetingsplaatsen in de wijk of het dorp. Lokale initiatieven op het gebied van mantelzorg, participatie en ontmoeten maken dit mede mogelijk. Tegelijk is er een zekere schaal nodig om meer complexe zorg te kunnen blijven leveren.

Zorg op maat in de regio vraagt om oplossingen die:

- Voor alle inkomensgroepen betaalbaar zijn.
- Aansluiten op de behoeften van de inwoners zelf.
- Rekening houden met de landelijke uitgestrektheid
- Mensen in staat stellen zoveel mogelijk de eigen regie te houden op zorg en leven.

Op basis van de toekomstvisie hebben de partijen samen bepaald welke verschuivingen er in de zorg in de aardbevingsregio (breder dus dan alleen Het Hogeland) plaatsvinden, waar gebouwen worden gesloten en waar nieuwbouw de beste oplossing lijkt, met name gericht op de complexe zorg. Per saldo leidt dit er uiteindelijk toe dat er:

- 1) Op vijf locaties (gecombineerde) nieuwbouw plaatsvindt.
- 2) Op acht locaties aanleunwoningen tot reguliere woningen worden getransformeerd.
- 3) Ca. 200 plaatsen transformeren van verzorging (exclusief behandeling) naar verpleging.
- 4) Ongeveer 270 plaatsen transformeren van intramurale zorg naar scheiden wonen en zorg.
- 5) 12 zorggebouwen niet meer in de huidige vorm gebruikt worden.

Deze verschuivingen hebben ook gevolgen voor ons eigen zorglandschap in Het Hogeland. We leggen de ontwikkelingen rond het zorgvastgoed naast onze visie op het zorglandschap om voor Het Hogeland helder te krijgen, waar welke zorg nodig is. Daarbij kijken we hoe we de toekomstige zorgvraag in de breedste zin kunnen matchen met het zorgaanbod en wat daarvoor nodig is.

Beheer (Ondergrondse) infrastructuur

Naast woningen, scholen en andere utiliteitsbebouwing ondervinden (ondergrondse) infrastructurele objecten ook de gevolgen van mijnbouwactiviteiten. Daarbij kan onder andere gedacht worden aan bruggen, viaducten en rioolssystemen. Anders dan bij woningen ligt de verantwoordelijkheid voor onderzoek en het nemen van maatregelen geheel bij de beheerder, i.e. de gemeente. In samenwerking met andere gemeenten en instellingen is hiervoor een programma opgezet dat vooralsnog vrijwel geheel uit eigen middelen moet worden bekostigd. De financiële consequenties van versterking en/of herstel moeten separaat met de NAM en de Staat worden uit onderhandeld.

Toekomstperspectief Nationaal Programma Groningen

Al tijden wordt er gesproken over de ambitie om de aardbevingsregio te compenseren voor het geleden leed als gevolg van de gaswinning en aardbevingen. Ook de Mijnraad heeft in haar advies in juli jl. bevestigd dat er voor ons gebied een aansprekend toekomstperspectief moet worden geboden. Naast aardbevingen kent Het Hogeland ook vraagstukken die in heel Nederland spelen: vergrijzing en ontgroening, energietransitie en de ontwikkeling van werkgelegenheid. Issues op het gebied van werk en inkomen en scholing en onderwijs maken de uitdagingen nog groter. De combinatie van deze vraagstukken zorgt er voor dat de problemen in Groningen groter zijn dan in de rest van Nederland en dat er tegelijkertijd sprake is van een goed moment om te zoeken naar oplossingen. Gezien de omvang van de opgaven is het van groot belang dat Rijk en regio de handen ineen slaan.

Vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de inrichting en de uitvoering van het programma investeren zowel het Rijk als de regio. Er wordt gebouwd aan een Nationaal Programma Groningen: "De samenwerking in een Nationaal Programma Groningen moet leiden tot investeringen die aanjagen, interventies die regeldruk verminderen en zo nodig tot aanpassing van beleidsregels". Verschillende overheidslagen, maatschappelijke organisaties en (kennis)instellingen, bedrijven en inwoners kunnen elkaar makkelijker vinden in een concrete aanpak die binnen de context van een Nationaal Programma wordt opgepakt. Lijnen zijn kort, procedures zijn helder en de financiering helpt initiatieven verder. Samen pakken we de opgaven voor de toekomst op en bieden we de inwoners en ondernemers van het aardbevingsgebied weer het perspectief waar ze recht op hebben.

Om de kansen die het Nationaal Programma Groningen ons biedt te benutten, moeten we ook op onderdelen co-financiering regelen. Hiertoe wordt er te zijner tijd een voorstel gedaan op lopende programmabudgetten en op algemene middelen in de begroting.

Uitkoop/garantieregelingen

In diverse onderzoeken (Gronings Perspectief, woningmarktonderzoek, etc.) is de potentiële werking van de garantieregeling voor het aardbevingsgebied benoemd. Naast een positieve uitwerking op het feit dat mensen weer de vrijheid voelen om hun huis te kunnen verkopen en het gebied te kunnen verlaten, bestaat ook het beeld en leeft het gevoel dat dit met een dergelijk instrument juist tot een leegloop van het gebied zal leiden. De ervaring uit Moerdijk leert echter, dat het tegenovergestelde ook mogelijk is: door langdurig zekerheid te garanderen over de waarde van woningen in het gebied, kan het juist aantrekkelijk worden om naar het gebied te verhuizen. Voorwaarde is dan wel dat de garantieregeling onderdeel is van een totaalpakket aan maatregelen die gericht zijn op het verbeteren van de leefbaarheid en de woningmarkt. Op dit moment is er een onderzoeksopdracht in voorbereiding om hier meer helderheid over te krijgen en om de werkelijke potentie te kunnen benoemen. Op het moment dat bekend is hoe een uitkoop/garantieregeling er uit ziet, wordt er mogelijk ook een financiële bijdrage vanuit de gemeente gevraagd. Te zijner tijd wordt er een voorstel gedaan om hiervoor vanuit de lopende begroting middelen beschikbaar te stellen.

6.2 Inzet

De inzet is:

- Wij volgen alle ontwikkelingen op de voet en daar waar we een meerwaarde zien, voor zowel de regio als voor Het Hogeland, zetten we qua bestuurlijke betrokkenheid en qua ambtelijke capaciteit volop in; in lijn met de visie 'Ruimte!' handelen we met lef.
- Dit betekent concreet dat we de versterkingsopgave in onze gemeente op een gebiedsgerichte wijze, passend bij toekomstige ontwikkelingen, zullen oppakken. We leggen daarbij verbindingen met de bestaande woon- en leefbaarheidsplannen, gebiedsagenda's en dorpsvisies.
- Het Nationaal Programma Groningen biedt veel kansen voor onze gemeente. Wij bereiden projecten voor om zo snel mogelijk van deze kansen gebruik te maken.

7. Burger en bestuur

7.1 Ontwikkelingen

De bestuurlijk-maatschappelijke relatie tussen de overheid, de markt en de gemeenschap van burgers is in de laatste decennia ingrijpend veranderd. Steeds vaker zijn burgers en sociale ondernemers zelf actief in het publieke domein. Mensen opereren bovendien steeds meer in sociale 'netwerken', zonder fysieke grenzen en buiten traditionele organisaties. Dit alles vraagt om een bezinning op vragen als 'wat betekent dit voor de stijl van gemeentebestuurders?' en 'hoe kan het gemeentebestuur de kracht in de Hogelandster samenleving gebruiken om de behoefte aan 'maatwerk' in te vullen?'. Kortom, trial and error: uitproberen en aanpassen is het devies, maar bovenal ruimte geven, ruimte krijgen en ruimte voelen en nieuwe wegen inslaan.

Interbestuurlijk Programma

Met het Interbestuurlijke Programma (afgekort IBP) van de VNG wordt een nieuwe fase van interbestuurlijke samenwerking ingeluid, gebaseerd op gezamenlijkheid, gelijkwaardigheid en wederkerigheid. De achterliggende gedachte van de samenwerking tussen gemeenten, provincies en waterschappen is dat maatschappelijke opgaven zich vaak op diverse schaalniveaus manifesteren. Vaak is een integrale aanpak noodzakelijk (bijvoorbeeld bij klimaatverandering). De maatschappelijke opgaven zijn onderverdeeld in drie categorieën: fysiek, sociaal en overkoepelend. Deze maatschappelijke opgaven zijn uitgewerkt in gezamenlijke ambities; in de bijlage staat een overzicht.

Ondermijningswet

Deze wetgeving gaat over stelselmatig gepleegde ernstige vormen van criminaliteit en illegale markten. Om de ondermijningsproblematiek goed in beeld te krijgen, is het noodzakelijk om de informatiepositie en analysecapaciteit van overheden te verbeteren. Dit is nodig als basis voor een gericht beleidskader en handelingsperspectief om met operationele slagkracht ondermijnende criminaliteit te kunnen bestrijden en de maatschappelijke effecten zichtbaar aan te tonen.

Naast een strafrechtelijke aanpak van ondermijnende criminaliteit zijn ook bestuursrechtelijke, fiscale en privaatrechtelijke maatregelen nodig. Voor de uitvoering daarvan kan een beroep gedaan worden op de middelen die in het Regeerakkoord zijn gereserveerd voor de aanpak van ondermijning (eenmalig € 100 miljoen voor het Ondermijningsfonds en € 10 miljoen structureel).

Het ondermijningsbeeld Het Hogeland is een startpunt voor een meerjarenplan. De resultaten in het ondermijningsbeeld laten zien dat georganiseerde ondermijnende criminaliteit onmiskenbaar ook in Het Hogeland voorkomt, wat blijkt uit totaal 97 meldingen.

(Zee)havens zijn knooppunten met een ontwikkelde infrastructuur op logistiek, juridisch, financieel en digitaal gebied. We weten dat deze havens daardoor ook een voedingsbodem zijn voor georganiseerde, ondermijnende criminaliteit - dat blijkt uit 14 fenomenen in de afgelopen periode. Toezicht, handhaving en een integrale aanpak van ondermijning in onze beide havens zijn cruciaal voor een effectieve bestrijding van de ondermijning.

RIEC zaken (Regionaal Informatie & Expertise Centrum): in de periode 2016 t/m heden zijn er vier zaken van de BMW-gemeenten integraal in behandeling genomen; één in De Marne en drie in Eemshaven. Het ging hierbij om casuïstiek op het gebied van Outlaw Motor Gangs, witwassen en fraude/misbruik in vastgoed.

Openbare Orde & Veiligheid

In 2019 komt in de raad het integraal veiligheidsbeleid (IVB) aan de orde. De aanbevelingen uit de ondermijningsbeelden worden meegenomen in het Integraal Veiligheidsbeleid. Op dit moment vinden wij de volgende strategische uitgangspunten en prioriteiten belangrijk:

- Aanpak van onveiligheid en veiligheidsrisico's.
- Het verminderen van onveiligheidsgevoelens van inwoners.
- Aanpak, handhaving en terugdringen van (jeugd)overlast en criminaliteit.
- De aanpak van drugsoverlast en verdovende middelen.
- Het vergroten van de sociale cohesie.
- Het terugdringen van woninginbraken.
- Het terugdringen van geweld.
- Ondermijnende criminaliteit bestrijden.
- Evenementenveiligheid.
- Kleine ergernissen en overlast.

7.2 Inzet

De inzet is:

- Initiatieven van inwoners respectvol benaderen. Deze niet overnemen, maar ondersteunen daar waar dat gevraagd of vanuit regelgeving noodzakelijk is.
- Het onderzoeken van en vormgeven aan samenwerkingsverbanden met omliggende gemeenten dan wel andere (preferente) samenwerkingspartners. Hierbij kan gedacht worden aan het bepalen van een standpunt over de deelname aan de Regio Groningen Assen (afgekort RGA). De RGA wordt de komende periode geëvalueerd en geactualiseerd.
- Het opleveren van een integraal veiligheidsbeleid.
- Nadere beleidsuitwerking van de ondermijningswet.
- Opbouw van nieuwe samenwerkingsverbanden in het gaswinnings- en aardbevingsdossier met de DAL-gemeenten, de gemeente Groningen en de gemeente Midden Groningen.
- Afbouw of wijziging van de samenwerking in WO-DEAL-verband (VTH, economie).
- Hervatting van de discussie met de Provincie over tollens en taken.

8. Bedrijfsvoering

8.1 Ontwikkelingen

De essentie van de visie 'Ruimte!' is dat onze professionals binnen de gegeven kaders de ruimte moeten voelen om zelf beslissingen te kunnen nemen - zo kunnen ze doen wat nodig is en ruimte bieden aan de wensen en behoeften van inwoners en ondernemers. Dat betekent dat het bestuur zich in zijn beleid, steeds weer af moet vragen, hoeveel ruimte er voor de professional kan zijn. Het is een algemeen bestuurlijk dilemma van bepalen en ingrijpen versus faciliteren en loslaten dat met de visie 'Ruimte!' in Het Hogeland meer nadruk krijgt - zowel in het college als in raad. Dat zien we ook terug in de vastgestelde besturingsvisie, de visie 'Dienstverlening' en de visie op inwonerkraft.

Als het nieuwe bestuur aantreedt, is de organisatie nog niet klaar. De transitie van vijf organisaties naar één heeft zich dan wel voltrokken, maar de transformatie naar de opgavegerichte, wendbare organisatie, zoals verwoord in de visie 'Ruimte!' heeft minstens tijd nodig tot 2023. In de eerste raadsperiode van de nieuwe gemeente kan zich spanning voordoen tussen het streven om de basis op orde te krijgen en het vinden van ruimte voor nieuw beleid.

Financieel kader

Bij de start van Het Hogeland werken we met een begroting die gebaseerd is op de Kadernota. In het voorjaar van 2019 zal de nieuwe Raad een definitieve begroting moeten vaststellen. Voor zover we de financiële situatie nu kunnen overzien - zeker met het oog op de ontwikkelingen in het sociaal domein - past het ons om voorzichtig te begroten. De budgettaire ruimte lijkt beperkt en de consolidatie van de begrotingen van de vijf organisaties geeft niet meteen al haar geheimen prijs. We zullen in 2019 eerst nog vijf jaarrekeningen moeten maken en vervolgens al werkende grip moeten krijgen op het totaal.

Ambtelijke organisatie

De gemeente Het Hogeland begint met een startformatie die past binnen de financiële kaders. Voor de transformatie naar één organisatie doen we een beroep op het frictiebudget 'Herindeling'. Uiteindelijk groeien we aan het eind van deze raadsperiode toe naar de gewenste formatie in een stabiele situatie. In de transformatieperiode streven we naar wendbaarheid en flexibiliteit in de inzet van onze medewerkers. We willen investeren in de kennis en competenties die nodig zijn voor de opgaven die een grotere gemeente op haar pad vindt. We willen daarnaast ook een aantrekkelijke werkgever zijn voor al onze medewerkers; niet alleen qua goede arbeidsvoorwaarden, maar ook als het gaat om de bestuurs- en organisatiecultuur.

Digitalisering en harmonisering

De nieuwe gemeente kan nog flinke ontwikkelstappen maken (ook in vergelijking met andere gemeenten): in de digitale dienstverlening, informatiebeheer, informatievoorziening, data-gedreven beleidsontwikkeling, het verder doorzetten van de transformatie van het sociaal domein en het harmoniseren van beleid en werkprocessen in het ruimtelijk domein. De investeringen die daarvoor nodig zijn, moeten integraal afgewogen worden in het licht van de baten voor onze inwoners en ondernemers op korte en lange termijn.

Fysiek dichtbij versus efficiënte organisatie

Er is voor gekozen om de ambtelijke organisatie voorlopig te huisvesten op diverse locaties: de vier oude gemeentehuizen, de twee gebouwen van Werkplein Ability, de vier gemeentelijke werven, de Beurs in Winsum, het oude Rabobankgebouw en het voormalige Fractiehuis in Uithuizen. Enerzijds is er het streven om voor de burger fysiek 'dichtbij' te blijven en anderzijds willen we zaken zo efficiënt mogelijk organiseren. In de eerste raadsperiode ligt de vraag voor, wat op de middellange termijn de gewenste huisvesting voor de gemeentelijke organisatie van Het Hogeland is.

Communicatie

De gemeente Het Hogeland wil een communicatieve organisatie zijn die van buiten naar binnen denkt en doet; in alle geledingen en op alle niveaus staan we met het gezicht naar onze inwoners, ondernemers en samenwerkingspartners. In de eerste raadsperiode van de nieuwe gemeente moet Het Hogeland zich nadrukkelijk profileren als de nieuwe lokale overheid. De organisatie heeft de kans om de stijl van het openbaar bestuur, participatie en co-creatie goed neer te zetten en daarin de toon te bepalen.

Wat doen we zelf en wat doen we samen

Het Hogeland kan zich als nieuwe, grotere organisatie opnieuw gaan verhouden met haar omgeving. Wat kunnen we nu prima zelf en op welke terreinen zoeken we juist de samenwerking met andere gemeenten om ons heen? Ook de relatie met de provincie zal anders worden nu onze bestuurders een groter gebied tussen stad en wad vertegenwoordigen. Daarnaast zal de gemeente haar positie moeten bepalen in het landelijke speelveld ten opzichte van omliggende provincies, het Rijk en in VNG-verband.

8.2 Inzet

De inzet is:

- Eerst de basis op orde brengen en van daaruit vervolgens grip krijgen op de financiële kaders van Het Hogeland waarbinnen we op zoek kunnen gaan naar ruimte voor nieuw beleid.
- De eerste jaren benutten om bestuur en organisatie zich te laten ontwikkelen in de gewenste richting zoals deze omschreven is in de visie 'Ruimte!'.
- Harmonisatie van werkprocessen en beleid, zodat maximaal efficiëntie wordt geboekt in de samenvoeging van de vier oorspronkelijke gemeenten.
- Een strategie ontwikkelen op het gebied van informatievoorziening en digitalisering die past bij de huidige staat van het Hogeland.
- Nadere scenario's ontwikkelen voor de toekomstige huisvesting van de ambtelijke organisatie van het Hogeland.
- Een duidelijke profilering van Het Hogeland als communicatieve organisatie: dichtbij de burger, transparant en proactief.

